

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

СУЧАСНІ ПЛАТІЖНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка 4 курсу групи 472
заочної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Светенко Валерія Дорувна _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Абрамова Алла Сергіївна _____

*До захисту допущено на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ червня 2026 р.*

*Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ доц. Харабара В.М.*

АНОТАЦІЯ

Светенко В.Д. Сучасні платіжні інструменти та їх вплив на ефективність фінансових операцій. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, 2026. 50 с.

У кваліфікаційній роботі проведено дослідження теорії і практики функціонування платіжних інструментів. Досліджено економічну сутність та еволюція платіжних інструментів у цифровій економіці та інституційно-правове їх забезпечення. Проведено аналіз результатів функціонування сучасних платіжних інструментів в Україні у 2023-2025 роках. Встановлено проблематику та представлено напрями підвищення ефективності функціонування платіжних інструментів в Україні.

Ключові слова: комерційний банк, НБУ, платіжні інструменти, безготівкові розрахунки, цифровий банкінг, платіжна інфраструктура, фінансові технології.

ABSTRACT

Svetenko V.D. Modern payment instruments and their impact on the effectiveness of financial transactions. – Manuscript. Qualification work for obtaining the first (bachelor's) level of higher education in specialty 072 «Finance, banking and insurance». Yuri Fedkovich Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2026. 50 p.

In the qualification work, a study of the theory and practice of the functioning of payment instruments was carried out. The economic essence and evolution of payment instruments in the digital economy and their institutional and legal support are studied. An analysis of the results of the functioning of modern payment instruments in Ukraine in 2023-2025 was carried out. The problems have been established and directions for increasing the efficiency of the functioning of payment instruments in Ukraine have been presented.

Keywords: commercial bank, NBU, payment instruments, non-cash payments, digital banking, payment infrastructure, financial technologies.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.Д.Светенко

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	6
1.1. Економічна сутність та еволюція платіжних інструментів у цифровій економіці	6
1.2. Інституційно-правове забезпечення функціонування платіжних інструментів	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ У 2023-2025 РОКИ.....	18
2.1. Сучасний стан розвитку платіжного ринку України	18
2.2. Аналіз використання платіжних інструментів АТ КБ «Приватбанк».....	25
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ	33
3.1. Ризики та проблеми використання сучасних платіжних інструментів: кіберризики та шахрайство.....	33
3.2. Стратегічні напрями трансформації платіжних інструментів в Україні.....	38
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46

ВСТУП

У сучасній цифровій трансформації економіки розвиток платіжних інструментів є ключовим фактором модернізації фінансової системи та підвищення ефективності фінансових операцій. Активне впровадження інноваційних технологій, поширення безготівкових розрахунків, розвиток фінтех-секторів та цифровізація банківських послуг докорінно змінюють механізми оплати, формують нові моделі взаємодії між фінансовими установами, бізнесом, споживачами. Сучасні платіжні інструменти забезпечують швидкість транзакцій, зменшують трансакційні витрати, підвищують фінансову доступність та оптимізують управління грошовими потоками, що особливо важливо в умовах глобальної економічної нестабільності та посилення конкуренції на фінансовому ринку.

Актуальність теми дослідження обумовлена швидким розвитком технологій цифрових платежів, зростанням ролі електронних платежів у функціонуванні економіки та необхідністю забезпечення високої ефективності фінансових операцій. У контексті глобальної цифровізації традиційні платіжні механізми суттєво трансформуються, а фінансові установи активно впроваджують мобільні платежі, електронні гарантії, QR-платежі, системи миттєвих платежів, технології відкритого банкінгу та блокчейн-рішення. У той же час, поряд з перевагами, виникають нові виклики в кібербезпеці, захисті персональних даних, технологічних ризиках і необхідності кращої нормативної бази.

Дослідження особливо важливі у контексті трансформації фінансового сектору в Україні, де цифровізація платіжної інфраструктури стала одним із стратегічних напрямків розвитку банківської системи. Сучасні платіжні інструменти відіграють важливу роль у забезпеченні безперервності фінансових операцій, підтримці фінансової стабільності та розвитку безготівкової економіки. Запровадження інноваційних платіжних послуг сприяло підвищенню

конкурентоспроможності банківських установ, розширенню фінансового охоплення та інтеграції національних платежів у світовий фінансовий простір.

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку платіжних систем і цифрових фінансових технологій вивчалися як іноземними, так і вітчизняними вченими, серед яких Алексеєнко М.Д., Гладких Д.М., Дзюблюк О.В., Євдокімова М.О., Квасницька Р., Луцик М.В., Онищенко Ю.І., Пиріг С.О., Ситник І. та інші дослідники зробили значний внесок. Водночас динамізм цифрових розробок та постійна трансформація платіжного середовища потребують подальших досліджень для оцінки впливу сучасних платіжних інструментів на ефективність фінансових операцій.

Метою роботи є вивчення сучасних платіжних інструментів та визначення їх впливу на ефективність фінансових операцій в економіці.

Для досягнення цієї мети були визначені наступні завдання:

1. Дослідити економічну сутність та еволюцію платіжних інструментів у цифровій економіці.
2. Охарактеризувати інституційно-правове забезпечення функціонування платіжних інструментів.
3. Дослідити сучасний стан розвитку платіжного ринку України.
4. Проаналізувати використання цифрових платіжних інструментів АТ КБ «Приватбанк».
5. Систематизувати ризики та проблеми використання сучасних платіжних інструментів кіберризики та шахрайство.
6. Запропонувати стратегічні напрями цифрової трансформації платіжної інфраструктури України.

Об'єкт дослідження – система функціонування сучасних платіжних інструментів у системі фінансових відносин.

Предметом дослідження виступають відносини, які виникають з приводу функціонування платіжних інструментів для підвищення ефективності фінансових операцій, прискорення грошових потоків, оптимізації трансакційних витрат та підвищення якості фінансових послуг.

У процесі дослідження використовувалися загальні наукові та спеціальні методи, зокрема методи наукового узагальнення, системного аналізу, порівняння, статистичного аналізу, графічного моделювання, економічного аналізу та прогнозування.

Інформаційна база дослідження складається з нормативно-правових актів України, статистичних матеріалів Національного банку України, Річної консолідованої звітності АТ КБ «ПриватБанк», аналітичних звітів міжнародних фінансових організацій, наукових доробків українських та зарубіжних вчених.

Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел. Перший розділ присвячений дослідженню розвитку сучасних платіжних інструментів. У другому розділі проаналізовано сучасні платіжні інструменти в Україні у 2023-2025 роки. У третьому розділі представлено напрями підвищення ефективності фінансових операцій в умовах розвитку інноваційних платіжних інструментів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

1.1. Економічна сутність та еволюція платіжних інструментів у цифровій економіці

Розвиток глобальної економіки в контексті глобальної цифровізації глибоко змінив фінансові відносини та механізми платежів. У сучасному економічному середовищі платіжні інструменти є не тільки технічним засобом здійснення платежів, але й важливим елементом фінансової інфраструктури, що забезпечує безперервність грошових операцій. Ефективність фінансових операцій і стабільність економічної системи. Цифровізація економіки сприяла новій моделі платіжних відносин, у якій швидкість, безпека, мобільність та інтеграція фінансових послуг є центральними.

Економічна сутність платіжних інструментів полягає у забезпеченні передачі вартості між суб'єктами господарських відносин шляхом ініціювання, підтвердження та виконання платіжних операцій. Загалом, платіжний інструмент - це сукупність технологічних, організаційних і фінансових механізмів, за допомогою яких кошти передаються між учасниками фінансового ринку. Основною функцією платіжних інструментів є забезпечення ефективного потоку фінансових ресурсів в економічній системі, тим самим прискорюючи потоки капіталу, зменшуючи транзакційні витрати та збільшуючи економічну активність [1, с. 46].

У сучасній науковій літературі платіжні інструменти вважаються невід'ємною частиною платіжної системи держави, яка передбачає взаємодію між банківськими установами, суб'єктами господарювання, органами публічної влади та населенням. У цифровій економіці функціональне призначення платіжних інструментів значно розширилося, оскільки вони стали важливим

інструментом для фінансової інклюзії, електронної комерції, цифрового банкінгу та фінтех-індустрії.

Еволюція платіжних інструментів тісно пов'язана з розвитком відносин між товарами та грошима, а також з технологічним прогресом суспільства (рис. 1.1) [35, с. 84; 41].

Рис. 1.1. Етапи розвитку платіжних інструментів

На ранніх етапах економічного розвитку переважали грошові форми оплати на основі металевих грошей і паперових банкнот. Ця платіжна модель характеризувалася низькою швидкістю транзакцій, високими витратами на обробку готівки та значними фізичними ризиками руху.

Подальший розвиток банківської системи та фінансових установ сприяв переходу до немонетарних форм розрахунків. Поява чеків, боргових цінних паперів, акредитивів і банківських переказів стала важливим кроком у модернізації платіжної інфраструктури. Саме безготівкові платежі заклали

основу для сучасної цифрової платіжної екосистеми, оскільки вони збільшили швидкість транзакцій, знизили транзакційні витрати та покращили контроль над фінансовими потоками.

Значний етап еволюції платіжних інструментів пов'язаний з розвитком електронних платіжних систем у другій половині XX століття. Поява банківських платіжних карток змінила правила гри у фінансових технологіях, оскільки вона автоматизувала платежі та проклала шлях для електронного банкінгу. Особливого поширення набули міжнародні платіжні системи Visa In та Mastercard, які сформували глобальну інфраструктуру для безготівкових розрахунків та суттєво змінили механіку фінансових операцій.

На початку двадцять першого століття розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, а також Інтернет-економіки стали каталізатором цифрової трансформації платіжного ринку. Розроблено нові види платіжних інструментів, серед яких особливо важливі електронні гроші, мобільні платежі, онлайн-банкінг, цифрові гаманці та QR-платежі. Розвиток електронної комерції та віддалених фінансових послуг вимагав інноваційних платіжних рішень, які можуть забезпечити негайні, безпечні та доступні фінансові операції.

У цифровій економіці платіжні інструменти все більше інтегруються в екосистеми цифрових фінансових послуг. Сучасні відкриті банківські технології дозволяють здійснювати комунікацію між банками, фінтех-компаніями та користувачами фінансових послуг через відкриті AP. Це сприяє розвитку персоналізованих фінансових продуктів, автоматизації платіжних процесів та підвищенню ефективності управління фінансовими потоками [7, с. 18].

Однією з ключових тенденцій на сучасному етапі еволюції платіжних інструментів є розвиток мобільних і безконтактних платежів. Використання технологій NFC, біометричної автентифікації та хмарних обчислень забезпечує високу швидкість та безпеку фінансових операцій. Програми мобільного банкінгу та електронні гаманці дозволяють здійснювати фінансові операції в режимі реального часу незалежно від географічного розташування користувача, що значно підвищує фінансову мобільність.

Важливим напрямком у розвитку сучасних платіжних інструментів є впровадження блокчейн-технологій та цифрових активів. Технологія розподіленої книги створює нові можливості для децентралізації платіжних систем, зниження транзакційних витрат і підвищення прозорості фінансових операцій. На цьому етапі значну увагу привертають цифрові валюти центрального банку (ЦБР), які розглядаються як перспективний інструмент модернізації національних платіжних систем і посилення контролю над грошовим обігом.

У контексті цифрової економіки сучасні платіжні інструменти виконують не лише платіжну функцію, але й функцію інформації та аналізу. Використовуючи великі дані, штучний інтелект і машинне навчання, фінансові установи можуть аналізувати поведінку клієнтів, прогнозувати фінансові ризики та створювати персоналізовані фінансові продукти. Це значно підвищує ефективність фінансових операцій і конкурентоспроможність фінансових установ. Зростання кіберзагроз, фінансового шахрайства, витоку особистих даних і технологічної залежності вимагає зміцнення систем кібербезпеки та покращення регуляторного середовища. Національний банк України відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності платіжного ринку, що регулює платіжну інфраструктуру, сприяє розвитку безготівкових розрахунків та впровадженню інноваційних фінансових технологій [11, с. 142].

Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, електронної комерції, фінтех-індустрії та цифрового банкінгу сприяв появі нових форм платіжних інструментів, які забезпечують високий рівень швидкості, безпеки, доступності та автоматизації фінансових операцій. У сучасній економіці платіжні інструменти не тільки виконують функцію здійснення платежів, але й інтегрують фінансові послуги в цифрові екосистеми, створюють інноваційні бізнес-моделі та покращують фінансову доступність.

Класифікація сучасних платіжних інструментів базується на технологічних, функціональних, інституційних та організаційних особливостях. Систематизація платіжних інструментів дає змогу визначити їх функціональні

особливості, рівень ефективності та перспективи використання в сучасному фінансовому середовищі.

1. Традиційні засоби банківських платежів включають банківські перекази, чеки, акредитиви, інкасаційні операції та платіжні доручення. Незважаючи на потужну цифровізацію фінансового сектору, ці інструменти продовжують відігравати важливу роль у сприянні міжбанківським і корпоративним платежам. Основні функціональні характеристики традиційних платіжних інструментів: високий рівень правового регулювання, надійність фінансових операцій, платіжні документи, використовується у великих корпоративних розрахунках, відносно тривалий час обробки операцій. Традиційні платіжні інструменти особливо важливі в міжнародній торгівлі, де акредитиви та банківські гарантії забезпечують мінімізацію фінансових ризиків між сторонами.

2. Платіжні картки як основний інструмент безготівкових розрахунків являється найпоширенішим видом сучасних платіжних інструментів, що забезпечують безготівкові фінансові операції через банківську інфраструктуру. Вони працюють на базі міжнародних платіжних систем Visa In і Mastercard, які становлять глобальний ринок електронних платежів. За функціональним призначенням платіжні картки поділяються на: дебет, кредит-картки, передплатні, віртуальні та корпоративні. Основними особливостями їх є: швидкість розрахунку, універсальність використання, інтеграція з банківськими послугами, дистанційне управління фондами, підтримка безконтактних технологій та високий рівень автоматизації операцій. Сучасні карткові технології засновані на використанні EMV-чипів, NFC і біометричної аутентифікації, що значно підвищує безпеку фінансових операцій [13, с.80].

3. Електронні платіжні системи та електронні гроші забезпечують фінансові операції в цифровому середовищі без фізичного використання готівки (PayPal, Apple Inc Pay, Google LLC Pay, цифрові гаманці, онлайн платіжні шлюзи). Функціональні особливості електронних платіжних систем: безпосередність операцій, віддалений доступ до фінансових послуг, інтеграція з електронною комерцією, мультивалютний, високий ступінь масштабованості,

можливість автоматизації платежів. Електронні гроші значно знижують витрати на утримання грошей в обігу та забезпечують ефективне функціонування цифрового ринку.

4. Мобільні платіжні інструменти дозволяють здійснювати фінансові операції через смартфони, планшети та інші цифрові пристрої (платежі NFC, QR платежі, мобільний банкінг P2P, платежі через цифрові програми). Функціональними особливостями мобільних платіжних інструментів є висока швидкість транзакцій, мобільність і доступність, цілодобовий доступ до фінансових послуг, інтеграція з цифровими платформами, персоналізація фінансових послуг та мінімізація операційних витрат. Мобільні платежі стали одним з найбільш динамічних сегментів ринку фінтех і істотно вплинули на розвиток безготівкової економіки.

5. Інтернет-банкінг та відкритий банкінг дозволяють дистанційно керувати фінансовими ресурсами через веб-платформи та мобільні додатки. Відкритий банкінг заснований на використанні відкритих API-інтерфейсів, що дозволяють інтегрувати банківські послуги з фінтех-платформами і сторонніми фінансовими провайдерами. Функціональні особливості Open Banking: інтеграція фінансових послуг, автоматизація фінансового менеджменту, прискорення платіжних процесів, персоналізація банківських продуктів, розвиток цифрових фінансових екосистем та підвищення конкурентоспроможності фінансового ринку. За сучасних умов відкритий банкінг стає основою для розвитку інноваційної фінансової інфраструктури [27].

6. Криптовалюта та блокчейн платіжні інструменти забезпечують здійснення транзакцій без залучення традиційних фінансових посередників. Основними особливостями блокчейн-платежів є децентралізація, прозорість транзакцій, криптографічний захист, глобальне використання, зниження вартості міжнародних грошових переказів та автоматизація через смарт-контракти. Використання криптовалют супроводжується високою волатильністю, регуляторною невизначеністю і ризиками кібербезпеки, що вимагає поліпшення міжнародного фінансового регулювання.

7. Системи миттєвих платежів забезпечують фінансові операції в реальному часі цілодобово. Основні функціональні особливості миттєвих платежів: негайне зарахування коштів, безперервність системи 24/7, висока швидкість обробки транзакцій, мінімізація операційних витрат, підтримка цифрової економіки, інтеграція з мобільними платформами. Розвиток систем миттєвих платежів є важливим фактором підвищення ефективності фінансових операцій та модернізації національних платіжних систем.

Отож, у сучасній цифровій економіці платіжні інструменти виконують комплекс взаємопов'язаних функцій: оплата, розрахунок, інформаційний обмін, контроль, інтеграцію та інноваційний розвиток. Їх використання сприяє прискореному обігу капіталу, підвищенню прозорості фінансових операцій, розвитку електронної комерції, забезпеченню фінансової доступності, оптимізації бізнес-процесів, формуванню цифрових фінансових екосистем тощо. Сучасні платіжні інструменти набувають особливого значення в процесі трансформації банківського сектору та в розвитку фінтех-галузі, оскільки інноваційні технології стають основою підвищення конкурентоспроможності фінансових установ.

Таким чином, еволюція платіжних інструментів відображає загальні тенденції трансформації економічної системи під впливом цифровізації та технологічного прогресу. У сучасному середовищі платіжні інструменти є важливим фактором для забезпечення ефективності фінансових операцій, сприяння фінансовій доступності та формування цифрової економіки. Класифікація сучасних платіжних інструментів відображає складність і багаторівневість сучасної платіжної інфраструктури. Цифровізація фінансового сектору веде до подальшої трансформації платіжних механізмів, розширення функціональних можливостей фінансових послуг, формування нової моделі взаємодії між учасниками фінансового ринку. Подальший розвиток платіжних технологій визначатиме рівень конкурентоспроможності фінансових інститутів, ефективність національних економік та інтеграцію держави у світовий фінансовий простір.

1.2. Інституційно-правове забезпечення функціонування платіжних інструментів

У сучасному оцифрованому фінансовому секторі інституційне та правове забезпечення функціонування платіжних інструментів є ключовим фактором стабільності платіжної системи, ефективності фінансових операцій, розвитку цифрової економіки. Швидке поширення електронних платежів, мобільного банкінгу, фінтех, цифрових платформ та інноваційних фінансових послуг вимагають формування ефективної нормативно-правової бази, може знайти баланс між просуванням інновацій та підтриманням фінансової безпеки держави.

Інституційно-правове забезпечення платіжних інструментів являється сукупністю нормативних актів, механізмів, державних установ, міжнародних стандартів та інституційно-економічних інструментів, що визначають, як функціонують платіжні систем ведення фінансових операцій та захист прав учасників платіжного ринку. У сучасній економіці правове регулювання платіжного сектору є комплексним і охоплює ліцензування, фінансовий моніторинг, кібербезпеку, захист персональних даних, боротьбу з шахрайством та забезпечення стабільності фінансового сектору.

Інституційне та правове регулювання є особливо важливим у контексті цифрової трансформованої економіки, оскільки розвиток інноваційних платіжних технологій докорінно змінює традиційні механізми фінансових відносин. Поява електронних грошей, відкритих банківських систем, блокчейн-технологій, криптовалют і цифрових фінансових платформ ставить перед національними регуляторами та міжнародними фінансовими установами нові виклики. Це вимагає постійного оновлення нормативно-правової бази та адаптації регуляторної політики до сучасних технологічних тенденцій [36; 37].

Функціонування сучасних платіжних інструментів забезпечується багаторівневою інституційною структурою, яка включає:

- 1) Національний банк України;
- 2) Міжнародні фінансові установи;

- 3) органи державного фінансового нагляду;
- 4) платіжні системи;
- 5) Банківські установи;
- 6) Фінтех компанія;
- 7) Міжнародні регуляторні установи.

Національний банк України відіграє ключову роль у системі регулювання платіжного ринку України, яка реалізує:

- 1) формування державної політики у сфері платіжних систем,
- 2) ліцензування платіжних послуг;
- 3) регулювання електронних грошей;
- 4) нагляд за платіжною інфраструктурою
- 5) забезпечити стабільність фінансового ринку;
- 6) контролювати дотримання вимог фінансового контролю
- 7) впровадження міжнародних стандартів оплати.

Сучасна роль НБУ виходить за рамки традиційного контролю над грошима, включаючи заохочення цифровізації фінансів, розвиток безготівкової економіки та впровадження інноваційних платіжних рішень. Важливими учасниками інституційного середовища є міжнародні платіжні системи Visa In та Mastercard, які формують світові стандарти електронних платежів та інтегрують національні фінансові системи у глобальний платіжний простір.

Правове забезпечення функціонування платіжних інструментів в Україні ґрунтується на сукупності законодавчих та нормативних актів, що визначають порядок проведення фінансових операцій, функціонування платіжних систем та використання електронних платіжних засобів та базується на:

- 1) Закон України «Про платіжні послуги»;
- 2) Закон України «Про Національний банк України»;
- 3) Закон України «Про банки і банківську діяльність»;
- 4) Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом»;
- 5) Закон України «Про захист персональних даних»;

6) нормативно-правові акти Національного банку України.

Прийняття закону України «Про платіжні послуги» [36] стало важливим етапом модернізації національної платіжної системи, оскільки закон гармонізував українське законодавство з європейськими стандартами та створив правові передумови для розвитку відкритого банкінгу, Фінтех-сервісів та технологій цифрових фінансів. Загалом, чинна нормативна база визначає правовий статус платіжних інструментів, порядок надання платіжних послуг, вимоги до емітентів електронних грошей, правила платіжної системи, механізми захисту прав користувачів та вимоги до кібербезпеки та фінансового моніторингу. Правове регулювання електронних грошей і цифрових активів є особливо важливим, оскільки розвиток цифрової економіки формує нові форми фінансових відносин, які вимагають адаптації традиційних регуляторних механізмів.

У глобалізованій економіці функціонування платіжних інструментів все більше регулюється міжнародними стандартами та рекомендаціями міжнародних фінансових установ. Важливу роль у формуванні міжнародного регуляторного середовища відіграють:

- 1) Банк міжнародних розрахунків;
- 2) Міжнародний валютний фонд;
- 3) Світовий банк;
- 4) Група розробки фінансових заходів;
- 5) Європейський центральний банк тощо.

Міжнародними принципами, що регулюють платіжні системи, є:

- 1) забезпечити фінансову стабільність;
- 2) прозорість платіжних операцій;
- 3) захищати права користувачів;
- 4) мінімізувати системні ризики та кібербезпека;
- 5) протидія фінансовому шахрайству та відмиванню грошей тощо.

Особливе значення мають стандарти FATF для фінансового моніторингу та протидії легалізації незаконних доходів, які є обов'язковими для більшості

країн світу та визначають сучасні підходи до контролю цифрових фінансових операцій.

Відзначимо, що одним з найважливіших кроків у розвитку правового регулювання цифрових платіжних послуг стала імплементація Європейської Директиви PSD2 (Payment Services Directive 2) [41], яка сформувала правову основу функціонування відкритого банкінгу та забезпечує запуск банківських API, посилення конкуренції на фінансовому ринку, розвиток фінтех-компаній, розширення фінансових послуг, покращені механізми захисту користувачів та впровадження автентифікації довіреного клієнта (SCA). Концепція відкритого банкінгу створила нову модель взаємодії між банками, фінансовими службами та клієнтами, а інтеграція цифрових фінансових платформ стала ключовим рушієм розвитку. Для України адаптація положень PSD2 є важливим напрямком інтеграції європейського фінансового сектору та модернізації платіжної інфраструктури відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Розвиток цифрової економіки сприяв поширенню електронних грошей, криптовалют та інших цифрових активів, що потребує нової нормативної бази. Регулювання електронних грошей охоплює порядок емісії, умови використання, вимоги до постачальників платежів, правила цифрового зберігання та захист споживачів. Особливо актуальним стає регулювання криптовалютних транзакцій і блокчейн-технологій. Децентралізований характер цифрових активів створює проблеми для традиційних моделей регулювання, оскільки транзакції можуть здійснюватися поза банківською системою та державним наглядом. Світова практика поступово розробляє модель керованого використання цифрових активів, яка передбачає ліцензування криптовалютних платформ, податковий контроль цифрових транзакцій, фінансовий моніторинг блокчейн-транзакцій, введення цифрових валют центрального банку (CBDC).

Цифровізація платіжних систем супроводжується зростанням кіберризиків, що робить інформаційну безпеку пріоритетною сферою державного регулювання [47]. Основні напрямки кібербезпеки платіжних інструментів:

1. Багаторівнева аутентифікація.
2. Захист криптографічних даних.
3. Відстежуйте фінансові операції.
4. Виявлення шахрайських операцій.
5. захист персональних даних.
6. Бронювання платіжної інфраструктури.

Сучасні підходи до регулювання мають на увазі формування комплексної системи управління кіберризиками, що поєднує технологічні, організаційні, правові механізми захисту фінансових операцій.

Таким чином, інституційне та правове забезпечення функціонування платіжних інструментів є фундаментальною основою для розвитку сучасної платіжної інфраструктури та цифрової економіки. Ефективне регулювання платіжного ринку забезпечує стабільність фінансової системи, захищає права користувачів, просуває інноваційні фінансові технології, інтегрує національні економіки у світовий фінансовий простір. У контексті цифрової трансформації саме адаптивність та ефективність правового регулювання визначатиме конкурентоспроможність фінансового сектору та стабільність платіжної системи держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ У 2023-2025 РОКИ

2.1. Сучасний стан розвитку платіжного ринку України

Платіжний ринок є однією з основних складових фінансової системи держави, оскільки забезпечує безперервність грошового обігу, ефективність економічних взаємозв'язків, стабільність у функціонуванні суб'єктів господарювання. У сучасному контексті цифрової трансформації економіки, активного розвитку фінансової технології та інтеграції України в європейський економічний простір питання модернізації платіжного ринку набувають стратегічного значення. Особливо актуальним це питання стало у 2023-2025 роках за умов воєнного стану, високого рівня цифровізації фінансових послуг, зростання кіберризиків та необхідності забезпечення безперервності платіжної інфраструктури держави.

Сучасний платіжний ринок України характеризується активним розвитком безготівкових розрахунків, впровадженням інноваційних платіжних технологій, розширенням цифрового банкінгу, зростанням ролі неіндивідуальних фінустанов банкінгу та адаптацією до міжнародних стандартів функціонування фінансової системи. У той же час ринок стикається з низкою проблем, пов'язаних з кібербезпекою, регуляторною трансформацією, фінансовою стійкістю учасників ринку та необхідністю високого рівня захисту споживачів фінансових послуг.

Платіжний ринок України є комплексом установ, платіжних систем, технологій, інструментів та механізмів, які передбачають переказ коштів між суб'єктами господарювання. Його функціонування регулюється НБУ, який здійснює грошове регулювання, нагляд за платіжною інфраструктурою та формує стратегічні напрями розвитку. У 2023-2025 роках український платіжний

ринок продовжував демонструвати високі темпи цифровізації. Почнемо аналіз із дослідження показників діяльності в Україні платіжних систем «переказу коштів» (табл. 2.1) .

Таблиця 2.1.

Аналіз динаміки показників діяльності в Україні платіжних систем «переказу коштів» за 2023-2025 роки, [32-34]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення звітного періоду (+,-) до	
				2023 року	2024 року
Кількість платіжних систем, з них:	35	24	19	-16	-5
Резиденти	26	15	12	-14	-3
Нерезиденти	9	9	7	-2	-2
Сума переказів в межах України, млрд грн	728	1337	1318,46	590,46	-18,54
Сума переказів в межах України, млрд дол США	19901	33186	31624,75	11723,75	-1561,25
Сума переказів в Україну, млрд дол США	2618	2498	2456,36	-161,64	-41,64
Транскордонні перекази, %					
WesternUnion	43,19	37,58	39,72	-3,47	2,14
RIA	13,29	18,33	21,44	8,15	3,11
MoneyGram	21,7	19,20	17,77	-3,93	-1,43
PrivatMoney	17,89	16,65	12,19	-5,7	-4,46
INTELEXPRESS	3,06	7,27	7,87	4,81	0,6
Інші	0,87	0,98	1,01	0,14	0,03

Аналіз даних табл. 2.1 дозволяє зробити висновок про глибоку структурну трансформацію ринку платіжних систем для переказу коштів в Україні, що відбувається під впливом регуляторних змін. Цифровізація фінансового сектору та перерозподіл міжнародних фінансових потоків. Так, у 2023-2025 роках кількість платіжних систем зменшилася з 35 до 19, або 16. Ця динаміка свідчить про активну консолідацію ринку та підвищені вимоги до платіжних установ з боку регулятора. Найбільше скорочення спостерігається в системах резидентів (-14), тоді як нерезиденти скорочуються лише на 2. Це свідчить про посилення ролі НБУ у виборі платіжних операторів, вихід з ринку неефективних або недокапіталізованих систем, консолідацію ринку та формування олігополістичної структури, підвищення стандартів фінансової та технологічної

надійності. Отож, ринок платежів поступово переходить від фрагментованої моделі до більш концентрованої.

Обсяг переказів всередині України демонструє загалом позитивну тенденцію: у 2024 році відбулося значне зростання до 1337 млрд грн (+590,46 млрд грн до 2023 року), що свідчить про активізацію безготівкових розрахунків та зростання ділової активності. Водночас у 2025 році зафіксовано незначне зниження до 1318, 46 млрд грн (–18,54 млрд грн). Це можна пояснити макроекономічною нестабільністю та адаптацією економіки до військових умов, в результаті зміни структури платежів на користь прямого банківського та цифрового каналів, оптимізації фінансових потоків бізнесу та насиченості ринку класичних трансферів. У доларовому еквіваленті аналогічна тенденція підтверджує вплив валютних коливань і зовнішньоекономічних факторів.

Цифра міжнародних трансфертів в Україну демонструє негативну тенденцію: скорочення з \$2618 млрд до \$2456,36 млрд. США (–161,64 млрд дол США). Це свідчить про поступову зміну структури зовнішніх грошових потоків в результаті зміни міграційних процесів, переорієнтації клієнтів на цифрові P2P-послуги та банківські перекази, зменшення ролі класичних міжнародних систем у загальному обсязі угод та адаптації користувачів до нових фінансових технологій.

Структура ринку транскордонних переказів демонструє перерозподіл часток між ключовими глобальними гравцями. WesternUnion залишається лідером ринку, але його частка знижується (з 43,19% до 39,72%), що свідчить про поступову втрату домінуючих позицій. RIA демонструє найбільш динамічне зростання (з 13,29% до 21,44%), що свідчить про активне розширення присутності на ринку. MoneyGram поступово скорочує свою частку (з 21,7% до 17,77%), що може бути результатом посилення конкуренції та переходу клієнтів на альтернативні канали. PrivatMoney також знижує свою частку (з 17,89% до 12,19%), що може свідчити про конкуренцію з боку глобальних систем і цифрових рішень. INTELEXPRESS демонструє стійке зростання (з 3,06% до 7,87%), поступово зміцнюючи свої позиції серед середніх гравців. Інші системи

залишаються невеликими, але мають слабку позитивну динаміку.

Результати функціонування Системи електронних платежів (далі – СЕП) представлено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Аналіз динаміки показників функціонування СЕП в Україні
за 2023-2025 роки, [32-34]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення звітного періоду (+,-) до	
				2023 року	2024 року
Кількість комерційних банків, од.	63	62	61	-2	-1
Кількість платежів СЕП, млн платежів	422,8	484	595	172,2	111
Сума платежів СЕП, млн платежів	209923	241038	273601	63678	32563
Структура платежів, %					
До 1 тис грн	41	40	42	1	2
1-100 тис грн	55	55	53	-2	-2
більше 100 тис грн	4	5	5	1	0
Миттєві переказ					
Кількість, млн платежів	-	-	36		
Сума, млн грн	-	-	163		
Середньодобовий обсяг операцій:					
Кількість, млн платежів	1,2	1,3	1,6	0,4	0,3
Сума, млрд грн	617	658	750	133	92

Аналіз показників ефективності роботи СЕП в Україні за 2023-2025 роки свідчить про суттєве зростання ролі цифрової платіжної інфраструктури у забезпеченні стабільності державної фінансової системи, розширення масштабів готівкових платежів та підвищення ефективності міжбанківських переказів у контексті цифрової трансформації економіки. Варто відзначити тенденцію поступового скорочення кількості комерційних банків, пов'язаних з СЕП: з 63 установ у 2023 році до 61 установи у 2025 році. Загальний спад склав 2 банки, що може бути пов'язано з процесами консолідації банківського сектора, посиленням регуляторних вимог, оптимізацією структури фінансового ринку та підвищенням вимог до капіталізації банківських установ. При цьому зменшення кількості членів системи не мало негативного впливу на інтенсивність функціонування СЕП, оскільки ключові експлуатаційні показники

демонструють стабільну позитивну динаміку.

Кількість платежів, здійснених через СЕП, зросла з 422,8 млн платежів у 2023 році до 595 млн платежів у 2025 році. Абсолютне зростання склало 172,2 млн транзакцій, або понад 40% за звітний період. Платежі зросли на 111 млн транзакцій порівняно з 2024 роком. Тенденція вказує на збільшення використання електронних платіжних інструментів людьми та бізнесом, поглиблення цифровізації фінансових послуг та поступову відмову від грошових розрахунків.

Відбулося значне збільшення виплат СЕП. У 2023 році загальний обсяг операцій склав 209923 млн грн, у 2024 році – 241038 млн грн, а у 2025 – 273601 млн грн. Абсолютний приріст за 3 роки склав 63678 млн грн, що свідчить про розширення міжбанківських розрахунків та зростання господарської діяльності суб'єктів господарювання. Позитивна динаміка суми платежів одночасно зі збільшенням кількості транзакцій підтверджує зростання довіри до електронних платіжних каналів та розширення сфери застосування СЕП у корпоративному секторі.

Аналіз структури платежів показує домінування транзакцій у сегменті від 1 до 100, 000 грн, частка яких залишалася стабільно високою – 53-55% у 2023-2025 роках, що свідчить про активне використання СЕП для досягнення постійних домовленостей між суб'єктами господарювання та приватними особами. При цьому частка дрібних платежів до 1000 грн зросла з 41% у 2023 році до 42% у 2025 році, що свідчить про зростання ролі цифрових мікроплатежів та розширення використання електронних послуг населенням. Частка великих платежів понад 100 тис грн зросла з 4% до 5%, що характеризує розширення використання СЕП для значних корпоративних та міжбанківських операцій.

Важливим етапом розвитку платіжної інфраструктури стало впровадження миттєвих переказів у 2025 році. За перший рік функціонування їх кількість досягла 36 млн операцій на суму 163 млн грн, що свідчить про формування нового сегмента високошвидкісних цифрових платежів, орієнтованого на забезпечення безперервності фінансових операцій у режимі реального часу.

Запровадження миттєвих платежів відповідає сучасним європейським тенденціям розвитку платіжних систем та сприяє інтеграції України до міжнародного фінансового простору.

Зростання ефективності СЕП є збільшення середньодобового обсягу операцій. Середньодобова кількість платежів зросла з 1,2 млн операцій у 2023 році до 1,6 млн операцій у 2025 році, тоді як середньодобова сума платежів збільшилася з 617 млрд грн до 750 млрд грн. Це свідчить про суттєве підвищення навантаження на платіжну систему та одночасно підтверджує її високу пропускну спроможність, технологічну стійкість і здатність забезпечувати безперебійне функціонування фінансового сектору навіть в умовах воєнного стану та макроекономічної нестабільності.

Дослідимо результати функціонування платіжної інфраструктури та платіжних карток в Україні за 2023-2025 роки (табл. 2.3)

Таблиця 2.3.

Аналіз динаміки показників функціонування платіжної інфраструктури та платіжних карток в Україні за 2023-2025 роки, [32-34]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення звітного періоду (+,-) до	
				2023 року	2024 року
Торнівельні POS-термінали, тис шт, з них:	449,5	496,6	558,6	109,1	62
Торнівельні POS-термінали безконтактної оплати, %	99,2	97,5	84,8	-14,4	-12,7
Пункти продажу, які приймають платіжні картки, тис шт	459,7	518,4	614,1	154,4	95,7
Банкомати, тис шт	15,8	15,7	15,7	-0,1	0
Всього платіжних карток, млн шт, з них:	115,1	132,0	148,7	33,6	16,7
Активні	52,1	58,8	65,4	13,3	6,6
Безконтактні	30,6	35,0	35,9	5,3	0,9
Токенізовані	12,4	16,5	20,7	8,3	4,2

Проведений аналіз даних табл. 2.3. демонструє стабільний розвиток платіжної інфраструктури України та одночасну цифрову трансформацію картового сегменту, що є одним з ключових проявів переходу до безготівкової економіки. Так, у 2023-2025 роках спостерігається значне розширення мережі

POS: їх кількість зросла з 449,5 тис до 558,6 тис (+109,1 тис). При цьому кількість точок продажу, що приймають платіжні картки, зросла з 459,7 тис до 614,1 тис (+154,4). Це свідчить про активне розширення безготівкових розрахунків у роздрібній торгівлі та зростання залучення фінансового бізнесу.

Частка терміналів з безконтактними платежами знизилася з 99,2% до 84,8% (-14,4%), що можна пояснити модернізацією інфраструктури та впровадженням нових пристроїв з базовими функціями. При цьому загальний рівень дифузії безконтактних технологій залишається високим.

Кількість банкоматів залишалась стабільною – 15,7-15,8 тис, що свідчить про насичення готівкового ринку та поступовий перехід на цифрові платежі та POS. Загальна кількість карток зросла з 115,1 млн до 148,7 млн (+33,6 млн) і активних - до 65,4 млн (+13,3 млн), що підтверджує зростання реального використання карткових інструментів. Особливо динамічно розвиваються безконтактні карти (+5,3 млн), токенизовані карти (+8,3 млн), що відображають перехід на мобільні та цифрові платіжні рішення. Основними тенденціями розвитку стало розширення POS-мережі та безготівкової інфраструктури, зростаюче використання платіжних карток, поступове оцифрування платіжних технологій, стабілізація інфраструктури банкоматів та перехід на безконтактні та токенизовані платежі.

Отож, основними тенденціями розвитку платіжних інструментів в Україні було збільшення частки безготівкових операцій, розповсюдження інструментів цифрових платежів, розробка миттєвих платежів, інтеграція фінансових послуг з цифровими платформами та посилення конкуренції між банківськими та небанківськими установами. Важливим чинником трансформації ринку стало прийняття та впровадження українського Закону України «Про платіжні послуги», який гармонізував українське законодавство з європейськими стандартами та створив правові умови для розвитку відкритих банківських е-грошей та сектору Фінтех.

2.2. Аналіз використання платіжних інструментів АТ КБ «Приватбанк»

АТ КБ «ПриватБанк» є найбільшим державним банком України та одним з ключових гравців на національному фінансовому ринку, займаючи провідні позиції в роздрібному банкінгу, цифрових фінансових послугах та платіжній інфраструктурі. Банк заснований у 1992 році, є системно важливим банком України та є державним. Основними напрямками діяльності банку є обслуговування фізичних осіб, бізнесу, платіжні операції, кредитування, депозитні операції та розвиток цифрового банкінгу через систему «Приват24». Завдяки високому рівню цифровізації, розгалуженій мережі платіжної інфраструктури та інноваційним фінансовим послугам АТ КБ «ПриватБанк» є одним з ключових драйверів розвитку безготівкових розрахунків та цифрової трансформації банківської системи України.

Основні показники діяльності банку за 2023-2025 роки представлено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміка звітних показників діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки, млн грн [38]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення (+,-) звітного року		Відносне відхилення (+,-) звітного року	
				до 2023 року	до 2024 року	до 2023 року	до 2024 року
Активи	680008	761461	896233	216225	134772	131,8	117,7
Зобов'язання	595162	662317	795950	200788	133633	133,7	120,2
Власний капітал	84846	99144	100283	15437	1139	118,2	101,1
Доходи	125813	143679	110000	-15813	-33679	87,4	76,6
Витрати	40879	46290	34712	-6167	-11578	84,9	75,0
Прибуток/(збиток)	37765	40141	29082	-8683	-11059	77,0	72,4

Аналіз динаміки звітних показників АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки свідчить про збереження провідних позицій банку у банківській системі України, масштабування активних операцій та високий рівень фінансової стійкості в умовах макроекономічної нестабільності. При цьому показники

діяльності банку демонструють певне зниження фінансової ефективності у 2025 році, що пов'язано з нижчими доходами та прибутковістю банківських операцій.

В першу чергу динаміка активів банку позитивна. У 2023 році обсяг активів склав 680008 млн грн, у 2024 році - 761461 млн грн, а у 2025 році - 896233 млн грн. Загальний приріст активів у звітному періоді склав 216225 млн грн, або 31,8% порівняно з 2023 роком. Порівняно з 2024 роком зростання склало 17,7%. Ця тенденція свідчить про розширення діяльності банку, збільшення його ресурсної бази та інтенсифікацію кредитних та інвестиційних операцій.

Аналогічну тенденцію показали і зобов'язання банку, які зросли з 595162 млн грн у 2023 році до 795950 млн грн у 2025 році. Абсолютний приріст склав 200788 млн грн, або 33,7% порівняно з 2023 роком. Високий рівень зростання зобов'язань свідчить про збільшення обсягу залучених ресурсів, насамперед внесків фізичних та юридичних осіб, а також про підвищення довіри клієнтів до банку в умовах економічної нестабільності.

Власний капітал АТ КБ «ПриватБанк» упродовж 2023-2025 років також демонстрував позитивну динаміку. Його обсяг збільшився з 84846 млн грн до 100283 млн грн, або на 15437 млн грн. Проте у 2025 році темпи приросту капіталу суттєво уповільнилися – лише на 1,1% порівняно з 2024 роком, що може свідчити про зниження темпів капіталізації та скорочення фінансового результату банку.

Доходи банку у 2025 році скоротилися до 110000 млн грн проти 143679 млн грн у 2024 році. Загальне зниження доходів порівняно з 2023 роком становило 15813 млн грн, або 12,6%. Основними причинами такої динаміки могли стати зниження процентної маржі, зміни монетарної політики, скорочення окремих банківських операцій та загальне уповільнення економічної активності. Позитивним фактором є одночасне скорочення витрат банку. У 2025 році витрати становили 34712 млн грн, що на 6167 млн грн менше порівняно з 2023 роком та на 1 578 млн грн менше порівняно з 2024 роком. Це свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності, оптимізацію витрат та активне використання цифрових технологій у банківському обслуговуванні.

Незважаючи на скорочення витрат, прибуток банку в 2025 році впав до

29082 млн грн. У порівнянні з 2023 роком прибуток впав на 8683 млн грн, або на 23%, а в порівнянні з 2024 роком – на 11059 млн грн, або на 27,6%. Ця тенденція свідчить про погіршення фінансового становища банку через зниження доходів, збільшення ринкових ризиків та нестабільне економічне середовище.

Аналіз використання цифрових платіжних інструментів АТ КБ «ПриватБанк» у 2023-2025 роках є важливим напрямком дослідження сучасних тенденцій цифрової трансформації банківського сектору України. У контексті активного розвитку безготівкових розрахунків та фінансових технологій АТ КБ «ПриватБанк» є ключовою організацією у формуванні національної платіжної інфраструктури та впровадженні інноваційних платіжних послуг. Дослідження тенденцій використання цифрових платіжних інструментів дає уявлення про цифровізацію банківських послуг, масштаби електронних платежів та ефективність каналів дистанційного обслуговування клієнтів. Аналіз діяльності банку у цій сфері дозволяє виявити основні тенденції розвитку цифрового банкінгу, конкурентні переваги установи та перспективи подальшої модернізації платіжної системи України.

Проведемо дослідження динаміки показників функціонування платіжних карток АТ КБ «ПриватБанк» за даними рис. 2.1 [38].

Рис. 2.1. Динаміки показників функціонування платіжних карток АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки

Аналіз показників ефективності роботи платіжних карток АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки свідчить про подальше зміцнення лідируючих позицій банку на ринку цифрових платіжних послуг України та активне розширення використання небанківських готівкових платежів. Протягом звітного періоду ПриватБанк залишався ключовим рушієм цифровізації банківського сектору, надаючи сучасні платіжні послуги, мобільний банкінг та інноваційні фінансові технології. Так, кількість активних банківських платіжних карток зросла з 52,4 млн у 2023 році до 58 2 млн у 2025 році, або 5,8 млн карток. Така динаміка свідчить про стійке розширення клієнтської бази банку та високий рівень довіри суспільства до його платіжної інфраструктури. При цьому банк активно розробляє цифрові карткові продукти, зокрема цифрові картки, які випускаються дистанційно через систему Приват24 і можуть використовуватися через Apple Pay і Google Pay без фізичного носія. Це підтверджує спрямованість банку на розвиток повноцінної екосистеми цифрових фінансових послуг.

Позитивною є і динаміка активних платіжних карток, яка зросла з 28,2 млн до 32,0 млн од, що свідчить не тільки про збільшення емісії картки, але й про активне використання клієнтами безготівкових операцій у повсякденних платежах. Практичним доказом цього є активне поширення послуг P2P, миттєві телефонні платежі та віддалені перекази через Приват24. Зростаюча популярність мобільного банкінгу та інтеграція цифрових платіжних послуг в електронну комерцію та повсякденні платежі зіграли значну роль у цьому процесі.

Частка АТ КБ «ПриватБанк» на ринку активних платіжних карток зросла з 51,2% у 2023 році до 53% у 2025 році, що підтверджує домінуючі позиції банку у сфері карткових платежів України. Банк залишається найбільшим емітентом платіжних карток та одним із ключових еквайрів країни. Важливим фактором посилення конкурентних переваг стало активне впровадження еквайрингових сервісів для бізнесу, оплати через смартфон, QR-платежів та сервісів онлайн-еквайрингу LiqPay.

Водночас аналіз практичного функціонування карткової системи банку

свідчить і про наявність окремих проблемних аспектів. Зокрема, зростання обсягів цифрових операцій супроводжується посиленням систем фінансового моніторингу та контролю за ризиковими транзакціями, що інколи викликає блокування окремих платежів клієнтів. Це активно обговорюється користувачами цифрових банківських сервісів у професійних онлайн-спільнотах. Водночас такі заходи спрямовані на посилення кібербезпеки та протидію фінансовому шахрайству в умовах зростання цифровізації банківських послуг.

Аналіз динаміки показників безготівкових операцій АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки (табл. 2.5) свідчить про суттєве зростання ролі банку у розвитку національної інфраструктури цифрових платежів та формуванні сучасної моделі електронних платежів.

Таблиця 2.5

Аналіз динаміка показників безготівкових операцій АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки, млн грн [38]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення (+,-) звітного року	
				до 2023 року	до 2024 року
Кількість безготівкових операцій, млрд од	2,8	3,3	3,8	1,0	0,5
Сума безготівкових операцій, трлн грн	1,75	2,08	2,46	0,71	0,38
Кількість користувачів Privat24, млн ос	13,5	14,8	16,2	2,7	1,4
Кількість POS-терміналів, тис од	286	312	338	52	26
Частка безконтактних оплат, %	68	74	81	13	7
Кількість текенізованих карток, млн од	9,4	12,8	15,6	6,2	2,8
Обсяг операцій еквайрингу, трлн грн	0,96	1,12	1,33	0,37	0,21

Досліджувані показники демонструють не лише кількісне зростання платіжних операцій, а й структурну трансформацію фінансової поведінки клієнтів у напрямі активного використання цифрових сервісів та інноваційних платіжних технологій. Так, упродовж 2023-2025 років кількість безготівкових операцій зросла з 2,8 млрд до 3,8 млрд транзакцій, що свідчить про стабільне підвищення інтенсивності використання електронних платіжних інструментів.

Така тенденція є наслідком активного розвитку цифрової екосистеми банку, зокрема інтеграції фінансових сервісів у мобільні додатки, автоматизації платежів та поширення цифрових каналів обслуговування. Важливим фактором стало також розширення функціоналу мобільного застосунку Privat24, який забезпечує клієнтам можливість комплексного дистанційного управління фінансами.

Сума безготівкових операцій у 2025 році досягла 2,46 трлн грн, що на 0,71 трлн грн більше порівняно з 2023 роком. Це свідчить про зростання економічної активності клієнтів банку та масштабування використання електронних платежів у сфері роздрібної торгівлі, онлайн-послуг і підприємницької діяльності. Водночас така динаміка підтверджує підвищення рівня довіри населення до безготівкових розрахунків навіть в умовах макроекономічної нестабільності та воєнного стану.

Важливою тенденцією стало зростання кількості користувачів Privat24 до 16,2 млн осіб у 2025 році. Це підтверджує високий рівень адаптації населення до цифрового банкінгу та поступову зміну моделі банківського обслуговування від традиційної до дистанційної. Практичним проявом цієї тенденції стало активне використання клієнтами онлайн-оплати комунальних послуг, цифрових переказів, купівлі військових облігацій через мобільний застосунок та інтеграції державних сервісів у банківську екосистему.

Суттєве значення для розвитку безготівкових розрахунків мало розширення мережі POS-терміналів – з 286 тис до 338 тис од, що сприяло підвищенню доступності електронних платежів у регіонах, розширенню можливостей МСБ щодо прийому безготівкових оплат та активному розвитку підприємницької діяльності. Особливо важливим стало впровадження банком технології «Термінал», яка дозволяє підприємцям приймати оплату через смартфон без використання класичного POS-обладнання.

Позитивною є динаміка частки безконтактних оплат, яка зросла з 68% у 2023 році до 81% у 2025 році. Це свідчить про кардинальну зміну споживчої поведінки та швидке поширення технологій NFC-оплати. Значний вплив на цей

процес мало зростання популярності цифрових гаманців Apple Pay та Google Pay, а також підвищення попиту на швидкі й безпечні способи проведення розрахунків. При цьому кількість токен-карт зросла на 6,2 млн од і досягла 15,6 млн у 2025 році. Це характеризує активну інтеграцію банківських карт з мобільними пристроями та посилення кіберзахисту платіжних операцій. Токенізація стала ключовим інструментом мінімізації ризиків шахрайства та забезпечення безпечного функціонування цифрових платіжних сервісів.

Обсяг операцій з придбання у 2025 році склав 1,33 трлн грн, що свідчить про подальше посилення ролі АТ КБ «ПриватБанк» торгівельному еквайрингу. Важливою конкурентною перевагою банку стало активне впровадження цифрових рішень для бізнесу, зокрема послуг LiqPay, QR-платежів та онлайн-покупок для електронної комерції. Це дозволило банку забезпечити високий рівень інтеграції безготівкових розрахунків у торгівлі та послугах.

Доказовою базою розвитку платіжних можливостей АТ КБ «ПриватБанк» є дані комісійних доходів та витрат, у структурі яких є ті, що характеризують платіжні операції (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки комісійних доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки, млн грн [38]

Показник	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Абсолютне відхилення (+,-) звітного року	
				до 2023 року	до 2024 року
Комісійні доходи всього, з них:	41589	46602	50206	8617	3604
Еквайринг	11005	13674	15801	4796	2127
Міжнародні платіжні системи	9177	10167	11057	1880	890
Розрахунково-касове обслуговування	10434	10092	8415	-2019	-1677
Перекази	3578	3211	4219	641	1008
Платежі	3000	3203	3416	416	213
Інше	4395	6255	7298	2903	1043
Комісійні витрати всього, з них:	17150	18834	22276	5126	3442
Міжнародні платіжні системи	16416	18325	21650	5234	3325
Операції на валютному ринку	-	325	297	-	-28
Розрахунково-касове обслуговування	534	150	241	-293	91
Інше	200	34	88	-112	54

Аналіз динаміки комісійних доходів та витрат АТ КБ «ПриватБанк» за 2023-2025 роки з позиції використання платіжних інструментів свідчить про активне зростання ролі цифрових платежів у формуванні фінансових результатів банку. Загальний обсяг комісійних доходів збільшився з 41589 млн грн у 2023 році до 50206 млн грн у 2025 році, що підтверджує масштабування безготівкових розрахунків, онлайн-платежів та цифрових банківських сервісів. Найбільше зростання забезпечили доходи від еквайрингу, які зросли з 11005 млн грн до 15801 млн грн (4796 млн грн). Доходи від міжнародних платіжних систем також зросли – з 9177 млн грн до 11057 млн грн, що пов'язано з активним використанням клієнтами карток Visa та Mastercard, безконтактних оплат і цифрових гаманців Apple Pay та Google Pay. Комісійні витрати банку зросли з 17150 млн грн до 22276 млн грн, і в основному це були транзакційні витрати міжнародних платіжних систем. Це пов'язано зі збільшенням кількості карткових операцій і бурхливим розвитком безготівкових розрахунків. Так, у 2023-2025 роках ключовим фактором зростання комісійних доходів банку стало придбання міжнародних платіжних систем, цифрових переказів та онлайн-платежів, що підтверджує провідну роль банку у розвитку інфраструктури цифрових платежів та безготівкової економіки України.

Таким чином, результати аналізу підтверджують, що в 2023-2025 роках АТ КБ «ПриватБанк» активно розвивав цифрові платіжні інструменти та зміцнював свої лідируючі позиції на ринку безготівкових розрахунків в Україні. Зростання кількості платіжних карток, безготівкових операцій, користувачів Приват24 та обсягів закупівель підтверджує високий рівень цифровізації банківських послуг та трансформацію поведінки клієнтів у платежах. У той же час придбання транзакцій, міжнародних платіжних систем і дистанційних платіжних послуг були ключовими рушійними силами зростання комісійних доходів, що свідчить про цифрову стратегію банку. Ці тенденції підтверджують стратегічну роль ПриватБанку у розвитку сучасної платіжної інфраструктури, безготівкової економіки та цифрової трансформації банківської системи України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

3.1. Ризики та проблеми використання сучасних платіжних інструментів: кіберризики та шахрайство

Стрімкий розвиток цифрової економіки, швидке впровадження електронних платіжних систем, мобільний банкінг, фінтех та дистанційні фінансові послуги значно змінили сучасні платежі. Сучасні платіжні інструменти забезпечують високий рівень швидкості, доступності та автоматизації фінансових операцій, але також створюють новий спектр ризиків і загроз, пов'язаних з кібербезпекою, захистом персональних даних і фінансовим шахрайством. Оскільки фінансовий сектор стає все більш оцифрованим, кіберризик став ключовим фактором дестабілізації платіжної інфраструктури та фінансової безпеки країни.

Сучасні цифрові платіжні системи характеризуються високим рівнем технологічної інтеграції, що як підвищує ефективність фінансових операцій, так і підвищує вразливість фінансової інфраструктури до кіберзагроз. Широке використання онлайн-банкінгу, мобільних додатків, відкритого банкінгу, хмарних технологій та електронних гарантів створює значну кількість потенційних точок доступу для кібератак та шахрайських транзакцій [45, с. 260].

Кіберризики у сфері платіжних інструментів являють собою можливість фінансових втрат, порушення функціонування платіжної інфраструктури або несанкціонованого доступу до фінансових ресурсів в результаті реалізації кіберзагроз. У сучасному середовищі кіберризик є системним, оскільки він може вплинути не лише на окремих користувачів чи фінансові установи, а й на стабільність національної фінансової системи в цілому.

Одним із найпоширеніших типів кіберзагроз є фішинг, метод соціальної

інженерії, який спрямований на отримання конфіденційної інформації користувача шляхом створення підроблених веб-ресурсів, електронних листів або мобільних додатків. Шахраї імітують офіційні банківські послуги або платіжні системи з метою крадіжки:

- 1) логінів та паролей;
- 2) даних платіжних карт;
- 3) CVV кодів;
- 4) одноразові коди підтвердження SMS
- 5) персональні фінансові дані.

Схеми фішингу стали особливо поширеними в мобільному банкінгу та віддалених фінансових послугах, де користувачі часто здійснюють фінансові операції без достатнього рівня цифрової обізнаності.

Важливою загрозою для сучасних платіжних систем є шахрайство зі зловмисним програмним забезпеченням – використання зловмисного програмного забезпечення для отримання доступу до фінансових даних користувачів. До найнебезпечніших форм шкідливого ПЗ належать: банківські троянці, шпигунські програми, програми-вимагачі, keyloggers, botnet-мережі. Такі програми можуть перехоплювати платіжні дані, змінювати деталі фінансових операцій або блокувати доступ до банківських послуг з подальшим вимаганням. Мобільні платіжні програми та віддалені банківські системи особливо вразливі [41, с. 38].

Шахрайство з картками є незаконне використання даних платіжних карток для несанкціонованих фінансових операцій – є значною проблемою в сучасному платіжному середовищі. Основними джерелами компрометації даних щодо платежів є витоки баз даних, скімінгові пристрої, фішингові атаки, перехоплення інформації у відкритих мережах та злом електронних торгових платформ. Незважаючи на впровадження EMV-чіпів, технологій токенизації та багатофакторної автентифікації, масштаби шахрайства з карткаим залишаються значними завдяки постійному вдосконаленню методів кібератак.

Однією з найнебезпечніших тенденцій є розвиток шахрайства в соціальній

інженерії. Зловмисники активно використовують психологічний вплив, маніпуляції та інформаційний тиск для отримання доступу до фінансових ресурсів користувачів. Найпоширеніші схеми:

- 1) телефонне шахрайство від імені банків;
- 2) фальшиві повідомлення про блокування облікового запису;
- 3) псевдосоціальні виплати;
- 4) шахрайство на маркетплейсах;
- 5) маніпуляції через обмін повідомленнями та соціальні мережі.

Проблема соціальної інженерії стала особливо актуальною в умовах воєнного стану та зростання цифрової залежності населення.

Сучасні платіжні інструменти також характеризуються значними технологічними ризиками, пов'язаними з програмними збоями, перевантаженням серверної інфраструктури, помилками комп'ютеризованих систем, відмовою від хмарних сервісів та технічними збоями процесингових центрів. Високий рівень цифрової інтеграції в платіжних системах означає, що навіть локальні технічні збої можуть призвести до масштабного зриву фінансових операцій і втрати довіри користувачів до фінансових установ [25, с. 85].

Важливим джерелом системного ризику є розвиток open banking та API-інтеграції між банками та fintech-компаніями. Хоча відкриті API забезпечують інновації та конкурентоспроможність фінансового ринку, вони також створюють нові кібервектори. Недостатній захист третіх осіб може призвести до витоку персональних даних, пошкодження фінансових даних, несанкціонованого доступу до рахунків клієнтів та порушення цілісності фінансової операції.

Ризики, пов'язані з блокчейн і криптовалютними технологіями, становлять значний виклик для сучасної платіжної інфраструктури. Незважаючи на високий рівень криптографічного захисту блокчейн-систем, ринок криптовалют характеризується високою волатильністю, відсутністю загальних міжнародних правил, ризиками відмивання грошей, шахрайськими ICO-проектами, кібератаками на криптобіржах та втратами цифрових активів через

компрометацію ключів доступу. Відзначимо, що атаки на децентралізовані фінансові платформи (DeFi) особливо небезпечні, де відсутність централізованого контролю ускладнює захист користувачів і відшкодування фінансових втра ,

У цифровій економіці захист персональних даних користувачів платіжних послуг стає все більш важливим. Масове накопичення фінансової інформації, використання великих даних, штучного інтелекту створюють додаткові ризики втраи конфіденційної інформації, незаконного використання персональних даних, цифрового профілювання клієнтів та маніпулювання фінансовою поведінкою користувачами. У зв'язку з цим особливо важливим є запровадження сучасних механізмів кібербезпеки та вдосконалення нормативно-правової бази для цифрових фінансів.

Поряд з технологічними та кіберзагрозами, особливо значними є інституційні виклики та ризики для функціонування сучасних платіжних інструментів, як пов'язані з недосконалою нормативною базою, відсутністю координації між регуляторами, технологічною асиметрією розвитку фінансових ринків та низькою адаптивністю державного регулювання до інноваційних фінансових технологій. Швидке зростання фінтех, відкритих банків, цифрових активів і технології блокчейн випереджає модернізацію законодавства, створюючи регуляторну невизначеність і збільшуючи ризики фінансового шахрайства. Моніторинг фінансових потоків та порушень прав споживачів.

Однією з ключових проблем є фрагментація державного регулювання на платіжному ринку. Сучасні цифрові фінансові послуги діють на стику банківської справи, електронної комерції та інформаційних технологій, що вимагає комплексного міжгалузевого регуляторного підходу. Відсутність взаємодії між регуляторами ускладнює ефективний нагляд за фінансовими операціями та знижує стабільність платіжної інфраструктури [22, с. 143].

Відсутність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами є значною проблемою. Глобалізація фінансових транзакцій та інтеграція цифрових платформ зумовлюють необхідність адаптації української

нормативної бази до європейських стандартів платіжних послуг, зокрема концепції відкритого банкінгу та вимог PSD2.

Особливо актуальною стає проблема регулювання криптовалют і цифрових активів. Відсутність чітко визначеного правового статусу для криптовалют у багатьох країнах створює інституційні ризики, пов'язані з відмиванням грошей, ухиленням від сплати податків та недостатнім захистом інвесторів. Децентралізований характер технології блокчейн ускладнює застосування традиційного фінансового контролю та моніторингу.

Також, важливою проблемою є цифрова нерівність і недостатня фінансова доступність. Нерівномірний розвиток цифрової інфраструктури, низький рівень цифрової грамотності, обмежений доступ до сучасних фінансових послуг стримують розвиток безготівкової економіки та знижують ефективність інноваційних платіжних інструментів. Зростаюча концентрація ринку цифрових платіжних послуг також є значним ризиком. Домінування міжнародних технологічних компаній, таких як Visa In Mastercard, Apple In і Google LLC, посилює залежність національних фінансових систем від глобальних цифрових платформ і створює ризики монополізації платіжного ринку.

Таким чином, кіберризик і фінансове шахрайство є одними з найбільш значних проблем, з якими стикається сучасна інфраструктура цифрових платежів. Розвиток інноваційних платіжних інструментів супроводжується не тільки підвищенням ефективності фінансових операцій, але й ускладненням системи загроз для фінансового сектора. У сучасних умовах забезпечення кіберстабільності платіжних систем, захист фінансових даних і боротьба з цифровим шахрайством стає необхідною передумовою стабільної цифрової економіки та підвищення довіри суспільства до інноваційних фінансових технологій. Інституційні проблеми та ризики є важливим фактором у розвитку сучасних платіжних інструментів. Ефективність цифрових платіжних систем багато в чому залежить від якості державного регулювання, адаптивності фінансових установ, здатності збалансувати фінансові інновації з фінансовою стабільністю.

3.2. Стратегічні напрями трансформації платіжних інструментів в Україні

Цифрова трансформація платіжної інфраструктури України є одним з найбільш системно формуючих процесів сучасної фінансової модернізації. Це виходить далеко за рамки технічної модернізації платіжних систем і фактично означає реструктуризацію всієї логіки того, як гроші, фінансове посередництво та взаємодія уряду, бізнесу та громадян функціонують у цифровій економіці. Стратегічно цей процес визначає не тільки ефективність внутрішніх платежів, а й конкурентоспроможність національної економіки в глобальному фінансовому просторі.

Особливістю українського контексту є те, що цифрова трансформація відбувається одночасно з глибокими структурними змінами в економіці, військовими викликами, прискореною європейською інтеграцією. За цих умов Національний банк України відіграє ключову роль у формуванні архітектури платіжної інфраструктури, яка виступає не лише регулятором, а й архітектором цифрових змін. Встановлення стандартів, ставок та інституційних рамок для розвитку фінансової системи.

Стратегічні напрями цифрової трансформації платіжної інфраструктури України представимо на табл. 3.1.

1. Розвиток платіжної інфраструктури України як передумова цифрової трансформації. Щоб зрозуміти стратегічні напрями сучасної трансформації, треба враховувати еволюцію української платіжної системи. Спочатку він базувався на класичній моделі міжбанківських розрахунків через Систему електронних платежів НБУ, яка діяла в обмежені терміни і значною мірою залежала від повсякденної роботи банків. Поступовий розвиток банківського сектору, впровадження карткової технології та електронних банківських послуг створили передумови для переходу на цифрові послуги. Але справжній перелом настав, коли фінансова система почала зміщуватися в бік моделі безперервних платежів, орієнтованої на швидкість, автоматизацію та інтеграцію з цифровими платформами [15, с. 49]. У цьому контексті модернізація платіжної

інфраструктури під керівництвом Національного банку України стала критичним етапом, який заклав фундамент для сучасної цифрової архітектури фінансового сектору.

Таблиця 3.1.

Матриця стратегічних змін платіжної інфраструктури України

Стратегічний напрям	Сутність змін	Інструменти реалізації в Україні	Економічний ефект
Миттєві платежі	Перехід до real-time розрахунків	Модернізація СЕП НБУ, 24/7 режим	Швидкість обороту капіталу, ліквідність
Європейська інтеграція	Уніфікація з фінансовою системою ЄС	ISO 20022, наближення до SEPA	Зниження вартості транскордонних платежів
Open Banking	Відкриття банківських даних через API	Регуляторні вимоги НБУ, API-екосистеми	Конкуренція фінтеху, нові сервіси
Фінтех-екосистема	Розвиток інноваційних фінансових сервісів	sandbox-режими, стартапи	Зростання інноваційності ринку
Цифрова валюта (CBDC)	Новий формат державних грошей	пілоти е-гривні	Прозорість, контроль грошових потоків
Кібербезпека	Захист цифрової інфраструктури	SOC-центри, резервні системи	Стійкість до атак і криз
Цифрова ідентифікація	Єдиний доступ до фінпослуг	BankID, Дія, e-signature	Фінансова інклюзія, зручність

2. Перехід до миттєвих платежів як головний стратегічний фокус. Одним із ключових напрямків цифрової трансформації стало створення системи миттєвих платежів і підтримка безперервної платіжної інфраструктури. Перехід від системи електронних платежів НБУ до 24/7/365 являє собою принципову зміну парадигми грошових потоків. У той час як раніше фінансові операції обмежувалися банківськими робочими днями, тепер вони проводяться в режимі реального часу незалежно від часу доби чи календарних обмежень.

Ця трансформація має не лише технологічне, а й глибоке економічне значення. По-перше, це значно прискорює приплив капіталу в економіку, оскільки підприємства можуть миттєво отримати доступ до коштів. По-друге, зменшуються транзакційні ризики, пов'язані із затримками платежів. По-третє, зростає загальна ліквідність фінансової системи, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності. Таким чином миттєві платежі стають не просто послугою, а фундаментом базової інфраструктури сучасної цифрової економіки

України [10, с. 484].

3. Інтеграція в Європейський платіжний простір як стратегічний вектор розвитку. Цей процес є складним і багатогранним, оскільки передбачає не лише технічну сумісність, а й гармонізацію регуляторних підходів, стандартів безпеки та правил платіжної системи. Ключовим елементом цієї інтеграції є впровадження міжнародного стандарту ISO 20022, який забезпечує гармонізацію структур платіжних повідомлень і забезпечує повну сумісність з європейськими та світовими фінансовими системами. На практиці це означає поступове зближення з моделлю SEPA, що відкриває можливості для зниження вартості та швидкості транскордонних платежів, підвищення прозорості фінансових потоків, полегшення доступу українських економічних операторів до європейських ринків. Таким чином, інтеграція в європейський платіжний простір є не тільки технічним завданням, а й стратегічною передумовою економічної інтеграції України з Європейським Союзом.

4. Окремим стратегічним напрямком є реалізація концепції відкритого банкінгу, що докорінно змінює структуру фінансового ринку. Йдеться про перехід від закритих банківських систем до відкритої екосистеми фінансових послуг, в якій банки надають доступ до своїх даних і функціоналу через стандартизовані API. В результаті цього процесу відбувається зміна ролі банківських установ. Вони поступово перетворюються з монопольних постачальників фінансових послуг на технологічні платформи, навколо яких формуються інноваційні фінтех-рішення. Це сприяє зростанню конкуренції, підвищенню якості послуг і появі нових бізнес-моделей, орієнтованих на клієнтський досвід. В українських умовах цей процес відбувається особливо динамічно завдяки високому рівню цифровізації банківського сектору, розвитку мобільного банкінгу та широкому поширенню безготівкових розрахунків серед населення [5, с. 27].

5. Іншим стратегічним напрямком є дослідження та поступове впровадження цифрової валюти центрального банку, відомої як е-гривня. Вона розглядається як нова форма грошей, яка поєднує в собі властивості готівки та

цифрових платіжних інструментів. Його потенційна реалізація може істотно змінити механізми грошового обігу, забезпечивши можливість програмованих платежів, підвищивши прозорість фінансових операцій і зменшивши частку тіньової економіки. При цьому український підхід до CBDC є збалансованим та експериментальним, що передбачає поетапне тестування різних моделей впровадження без ризику для фінансової стабільності.

6. Умови сучасних викликів безпеці, зокрема кіберзагрози та гібридна війна, висувають підвищені вимоги до стійкості платіжної інфраструктури. У цьому контексті кібербезпека перестає бути допоміжною функцією і стає системоутворюючим елементом фінансової архітектури. Під керівництвом Національного банку України сформовано багаторівневу систему захисту платіжної інфраструктури, яка включає резервування критичних систем, безперервний моніторинг транзакцій, а також механізми оперативного реагування на кіберінциденти. Практичний досвід України демонструє, що навіть в умовах воєнного стану платіжна система може залишатися стабільною та функціональною за умови належного рівня цифрової стабільності [51, с. 95].

7. Завершальним елементом цифрової трансформації є формування розвиненої фінтех-екосистеми та інфраструктури цифрової ідентифікації. В Україні цей процес базується на взаємодії банків, технологічних компаній та державних цифрових сервісів. Використання BankID, електронних підписів та державних цифрових платформ забезпечує можливість віддаленого доступу до фінансових послуг, зменшує адміністративні бар'єри та підвищує рівень фінансової інклюзії населення.

Також, доцільно сформувати централізовану цифрову платформу для регуляторного моніторингу платіжної інфраструктури, яка об'єднає дані в реальному часі банків, платіжних систем, фінтех-компаній, що забезпечить підвищення прозорості ринку платежів, проактивне (нереактивне) спостереження, визначить системні ризики до їх впровадження та інтегрує регуляторну аналітику в режим "живих даних".

Окремим стратегічним кроком має стати об'єднання всіх фінансових даних

держави в єдиний стандарт (Data Standardization Framework) з метою уніфікації форматів обміну даними між банками, податковими та державними реєстрами, усунення дублювання інформаційних систем та створення сумісності між фінансовими та державними цифровими платформами. Це сформує основу для реального фінансового стану, керованого даними.

Важливим є створення правового режиму «цифрового фінансового трасту». Для цього необхідно сформувати окремий правовий інститут довіри до цифрових фінансових операцій. Він повинен включати: презумпцію легітимності електронних транзакцій, юридичну рівність цифрових і паперових доказів, стандарти доведення у випадках фінансових спорів та посилений захист користувача цифрових послуг. Це має вирішальне значення для розвитку безготівкової економіки [50].

В умовах України платіжна система фактично є частиною критичної інфраструктури національної безпеки. Тому доцільно інтегрувати платіжні системи з державним управлінням кризою, створити фінансову автономію в кризових режимах та резервну систему "ізольованих схем", що запускають платежі.

Таким чином, цифрова трансформація платіжної інфраструктури України являє собою складний і багаторівневий процес, що охоплює технологічні інновації, інституційну реформу та міжнародну інтеграцію. Його ключовими стратегічними напрямками є розвиток миттєвих платежів, інтеграція в європейський фінансовий простір, впровадження відкритого банкінгу, дослідження цифрової валюти центрального банку, зміцнення кіберстабільності, формування цифрової ідентифікації. У центрі цієї трансформації залишається Національний банк України, який забезпечує системну узгодженість реформ та формує архітектуру сучасної платіжної інфраструктури України, здатної функціонувати в цифровій економіці та глобальній фінансовій інтеграції.

ВИСНОВКИ

Платіжні інструменти в цифровій економіці трансформувалися з традиційних платіжних засобів у складний елемент цифрової фінансової інфраструктури, що забезпечує швидкість, безперервність, ефективність економічних процесів. Еволюція платіжних інструментів супроводжувалася швидким розвитком безготівкових платежів, мобільного банкінгу, електронних грошей, цифрових гаманців і миттєвих платежів, що формує нову модель функціонування фінансової системи. Було виявлено, що цифровізація платіжного простору сприяє збільшенню фінансової доступності, розширенню доступу громадськості та бізнесу до фінансових послуг, а також розвитку безготівкової економіки.

Сучасні платіжні інструменти виконують не лише функцію платежів, а й виступають важливим інструментом забезпечення економічної стабільності, розвитку електронної комерції та інтеграції національних економік у світовий фінансовий простір. Водночас швидке впровадження цифрових платіжних технологій супроводжувалося зростанням кіберризиків, загроз фінансового шахрайства та необхідністю постійного вдосконалення механізмів захисту інформації та персональних даних користувачів.

Інституційне та правове забезпечення функціонування платіжних інструментів в Україні загалом відповідає сучасним тенденціям розвитку цифрового фінансового ринку та поступово адаптується до європейських регуляторних стандартів. Важливу роль у цьому процесі відіграє Національний банк України, який забезпечує модернізацію платіжної інфраструктури, розвиток системи електронних платежів та формування нормативно-правової бази функціонування цифрових фінансових послуг. Особливе значення має гармонізація національного законодавства з вимогами ЄС у сферах платіжних послуг, електронної ідентифікації, відкритого банківського обслуговування та захисту споживачів фінансових послуг.

Результати аналізу підтверджують, що у 2023-2025 роках СЕП Україна характеризувалася стійким зростанням обсягів транзакцій, розвитком миттєвих переказів та інтенсифікацією діджиталізації платіжного простору. Це свідчить про стратегічну роль СЕП у забезпеченні фінансової стабільності та модернізації банківської системи до європейських стандартів. Ринок платіжних карток в Україні у 2023-2025 роках продемонстрував активне зростання кількості користувачів, безготівкових операцій та мобільних платежів. Водночас відбулася консолідація ринку платіжних систем, посилення конкуренції між міжнародними платіжними брендами та поступове зниження ролі традиційних операторів у міру розвитку каналів цифрових послуг.

Аналіз діяльності АТ КБ «ПриватБанк» довів зміцнення позицій банку як лідера ринку цифрових фінансових послуг в Україні. Протягом 2023-2025 років банк активно розвивав віддалену банківську екосистему, мобільний додаток «Приват24», платіжні картки та закупівельні послуги, що сприяло масштабуванню безготівкових розрахунків. Однією з ключових тенденцій стало збільшення кількості активних платіжних карток та користувачів цифрових послуг у банку. Значне поширення безконтактних платежів, онлайн-платежів та мобільного банкінгу підтверджує високий рівень адаптації клієнтів до сучасних фінансових технологій та посилення ролі ПриватБанку у розвитку безготівкової економіки України. Загалом, аналіз показав, що конкурентними перевагами банку залишаються високі рівні технологічної адаптивності, розвинена платіжна інфраструктура та широкий спектр цифрових фінансових продуктів.

Розвиток сучасних платіжних інструментів супроводжується не тільки розширенням цифрових фінансових сервісів, а й зростанням кіберризиків і фінансових махінацій. Поширення мобільного банкінгу, електронних платежів і віддалених послуг створює нові ризики для безпеки персональних даних і фінансових ресурсів користувачів. Найпоширенішими ризиками залишаються фішингові атаки, несанкціонований доступ до облікових записів, соціальна інженерія, шахрайські перекази та пошкодження платіжних даних. Проблема кіберзлочинності особливо загострилася у середовищі, де фінансовий сектор

оцифровується, а онлайн-платежі широко використовуються людьми та бізнесом.

Стратегічні напрями цифрової трансформації платіжної інфраструктури України пов'язані з формуванням сучасної, технологічно стійкої та інтегрованої платіжної системи для європейського фінансового простору. Ключовим вектором розвитку є подальша модернізація системи електронних платежів НБУ, розширення функціоналу миттєвих платежів та забезпечення безперервності фінансових операцій у режимі 24/7. Важливим є розвиток OpenBanking, який сприятиме інтеграції банківських установ з фінтех-компаніями, розширенню цифрових послуг, посиленню конкуренції на фінансових ринках. Водночас спостерігається активна ескалація безготівкових та мобільних платежів, розвиток цифрових гаманців, QR-платежів та токенизованих платіжних інструментів, які складають основу безготівкової економіки України.

Перспективними є впровадження цифрового каркасу та використання інноваційних фінансових технологій, таких як штучний інтелект, хмарні сервіси та блокчейн-рішення в платіжній інфраструктурі. У той же час подальша цифровізація вимагає зміцнення кібербезпеки, покращення захисту конфіденційності та забезпечення стійкості платіжної системи до зовнішніх загроз і кібератак. Важливою передумовою ефективної трансформації є гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами в платіжних послугах та розвиток єдиного цифрового фінансового середовища. Згаданий вище комплекс стратегічних змін сприятиме підвищенню ефективності платіжної системи, зміцненню фінансової стабільності та інтеграції України в глобальний цифровий економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко М.Д. Банківські операції як складова безготівкових розрахунків. *Економіка та держава*. 2023. № 6. С. 45-50.
2. Безготівка на піку популярності: у I кварталі українці здійснили понад 2 млрд транзакцій із використанням карток. URL: <https://finteco.com.ua/article/17637-bezgotivka-na-piku-populiarnosti-u-i-kvartali-ukraintsi-zdiysnyly-ponad-2-mlrd-tranzaktsiy-iz-vykorystanniam-kartok/>.
3. Безготівкові розрахунки у 2024 році суттєво переважали серед операцій з платіжними картками. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-u-2024-rotsi-suttyevo-perevajali-sered-operatsiy-z-platijnimi-kartkami>.
4. В Україні перебуває в обігу 110 мільйонів платіжних карток – статистика НБУ. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/09/04/111964135/>.
5. Гладких Д.М. Трансформація банківських операцій в умовах цифровізації фінансового сектору. *Фінансовий простір*. № 3. 2024. С. 22-29.
6. Грицай С.О. Цифрова валюта центральних банків – загрози та виклики. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 144-149. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2022/24.pdf.
7. Дзюблюк О.В. Розвиток платіжних систем у контексті цифрової економіки. *Вісник банківської справи*. 2020. № 2. С. 15-24.
8. Діяльність в Україні платіжних систем. НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/diyalnist-v-ukrayini-platijnih-sistem-2025-rik>
9. Другий рік повномасштабної війни: обсяги безготівкових розрахунків зростають. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/drugiy-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-zrostayut>.
10. Євдокімова М.О. Особливості функціонування та проблеми розвитку платіжної системи України. *Молодий вчений*. 2019. № 11. С. 482-486.
11. Єрмошкіна О.В., Мусаєва Н.М. Платіжна система як базовий елемент

цифрової економіки: інституціонально-поведінкові аспекти. *Економічний вісник*. 2021, №4. С. 135-144. <https://doi.org/10.33271/ebdut/76.135>

12. Загальні дані про кількість клієнтів, електронних платіжних засобів та платіжних пристроїв, які використовувались для здійснення операцій з платіжними картками. URL : https://bank.gov.ua/ua/file/download?file=PC_table_1.xlsx.

13. Збирун Д.В. Безготівкові розрахунки в системі сучасних платіжних інструментів. *Економіка і держава*. 2021. № 4. С. 78-83.

14. Іщук Л.І. Сучасні тенденції розвитку платіжних карток в Україні. *Фінанси України*. 2023. № 9. С. 67-75.

15. Квасницька Р., Форкун І., Гордєєва Т. Сучасні підходи забезпечення інформаційної безпеки платіжних систем та їх кіберзахисту. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5. Т. 1. С. 47-52.

16. Кількість активних платіжних карток впала найбільше за три роки. URL: <https://finclub.net/news/kilkist-aktyvnykh-platizhnykh-kartok-vpala-naibilshe-za-try-roky.html>.

17. Кількість клієнтів та рахунків в банках. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-kliyentiv-ta-rahunkiv-v-bankah-2025-rik>.

18. Кількість та сума безготівкових розрахунків платіжними картками у першому півріччі 2025 року зросли. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-ta-suma-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami-u-pershomu-pivrichchi-2025-roku-zrosli>.

19. Корецька Н.І. Платіжні картки як інструмент розвитку безготівкових розрахунків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. № 2. С. 101-106.

20. Литвинчук І., Назаренко Т., Дячук В. Оцінка ринку платіжних карток в Україні. 2024. *Економіка та суспільство*. № 64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-11>.

21. Лобач О.М., Кравченко Н.Г. Фінансово-правова природа послуг на платіжному ринку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*.

2022. № 1 (42). С. 41-50. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23485/Lobach_Kravchenko_Finansovopravova_pryroda_posluh_na_platizhnomu_rynku.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

22. Луцик М.В. Інноваційні платіжні інструменти у банківській діяльності. *Економічний аналіз*. 2024. № 3. С. 142-148.

23. Марич М.Г. Розвиток та функціонування платіжних карток у сучасній фінансовій системі. *Економіка та суспільство*. 2025. № 83. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-83-48>.

24. Методичні рекомендації з управління ризиками в платіжних системах. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Guidelines_risk_management_ps.pdf?v=14.

25. Міщенко В.І., Науменкова С.В., Міщенко С.В. Управління операційними ризиками в платіжних системах. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 79-87.

26. Монастирський Г.Л. Платіжні інновації у фінансовій системі України. *Світ фінансів*. 2023. № 1. С. 34-41.

27. Морозова Л.С., Федорчук Д.Р. Економічна сутність цифрових фінансових інструментів. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. ОІ: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.25>

28. Обсяги безготівкових розрахунків в Україні зростають, попри війну. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-v-ukrayini-zrostayut-popri-viynu>.

29. Олександренко І.В. Ринок платіжних карток в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 1. С. 56-62.

30. Онищенко Ю.І. Банківські платіжні сервіси в умовах цифрової трансформації. *Проблеми економіки*. 2021. № 3. С. 94-101.

31. Пиріг С.О. Оцінка рівня розвитку ринку платіжних карток в Україні.

Економіка та суспільство. 2022. № 39. С. 1-7.

32. Платіжна інфраструктура, 2023 рік. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-iv-kvartal-2023-roku>.

33. Платіжна інфраструктура, 2024 рік. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-iv-kvartal-2024-roku>.

34. Платіжна інфраструктура, 2025 рік. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/platijna-infrastruktura-ta-platijni-kartki-2025-rik>

35. Пожидаєва М.А. Еволюція використання електронних платіжних інструментів: фінансово-правовий аспект. *Правові горизонти*. 2020. № 20 (33). С. 82-87.

36. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>.

37. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2346-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14#Text>.

38. ПриватБанк : Офіційний сайт. URL: <https://privatbank.ua/>.

39. Система електронних платежів. Факти і цифри. НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/payments/sep>

40. Ситник І., Васильчук І., Колодізєв О., Вжитинська К., Кузьміна О., Смоляк А. Аналіз стану платіжних систем в Україні в контексті європейського вектору розвитку цифрової економіки та глобалізаційно-інтеграційних процесів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Том 6 (47). С. 34-50. URL : <https://doi.org/10.55643/fcaptr.6.47.2022.3901>.

41. Ставерська Т. Еволюція платіжних систем: інновації на шляху до цифрового майбутнього. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-85>.

42. Статистика платіжних систем України за I півріччя 2025: від операцій до інновацій. URL: <https://finteco.com.ua/publications/22617-statystyka->

platizhnykh-system-ukrainy-za-i-richchia-2025-vid-operatsiy-do-innovatsiy/.

43. Топ-10 банків: на них припадає 96% чинних карток. URL : <https://skilky-skilky.info/sered-aktyvnykh-kartok-97-prypadaiut-na-10-bankiv/>.

44. Трусова Н.В., Чкан І.О. Платіжні системи в Україні та ризики їх функціонування. *Бізнесінформ*. 2021. № 1. С. 257-263.

45. У І кварталі 2025 року зберігався тренд на зростання частки та обсягів безготівкових розрахунків платіжними картками. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-i-kvartali-2025-roku-zberigavsya-trend-na-zrostannya-chastki-ta-obsyagiv-bezgotivkovih-rozrahunkiv-platijnimi-kartkami>.

46. Фрадинський О.А. Використання системи «хавала» при здійсненні неформальних міжнародних грошових переказів. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: Економічні науки. 2025. №1. С. 186-190.

47. Фрадинський О.А. Платіжні системи: сутність, еволюція та ризики функціонування. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 4 (55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-6>

48. Чайковський Я.І. Використання платіжних карток як інноваційного інструменту розрахунків. *Світ фінансів*. 2025. № 4. С. 120-127.

49. Чорний Р. Які перспективи відкриває для банків і фінкомпаній закон про платіжні послуги. *Фінансовий клуб*. 2021. URL: <https://finclub.net/ua/projects/kruglyestoly/yaki-perspektyvy-vidkryvaie-dlia-bankiv-i-finkompanii-zakon-pro-platizhniposluhy.html>

50. Шушкова Ю., Назаркевич І., Білас Д. Аналіз основних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Фінансовий простір*. 2025, № 3(57). С. 85-100. DOI: [https://doi.org/10.30970/fp.3\(57\).2025.8599100](https://doi.org/10.30970/fp.3(57).2025.8599100).

51. Cashless-розрахунки в Україні стабільно зростають. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/cashless-rozrahunki-v-ukrayini-stabilno-zrostayut>.